

dr hab. Lilla Młodzik, prof. UZ
Instytut Nauk o Polityce i Administracji
Uniwersytet Zielonogórski

Zielona Góra, 2023-05-31

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Wlazły
pt: "Rola państwa w kształtowaniu mikro, małych i średnich przedsiębiorstw
na przykładzie Regionu Konińskiego w latach 2004-2020"

promotor: dr hab. Danuta Plecka, prof. UG

Polityki publiczne w Polsce pozostają silnie zakorzenione w procesach politycznych. Uwypukla się w nich rolę instytucji państwa. Specyfika rozprawy doktorskiej mgr A. Wlazły wpisuje się w zbiór przedsięwzięć naukowo-badawczych wchodzących w skład dyscypliny – *nauki o polityce i administracji*, związanych z poszukiwaniem odpowiedzi na pytania o elementy konstytutywne sektorowej polityki publicznej jaką jest polityka gospodarcza (ekonomiczna). W jej ramach państwo rozwija określone dziedziny gospodarki, w tym przypadku sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Rozprawa zawiera również elementy badań dotyczące humanistycznego nurtu nauk o zarządzaniu, aktualnie wchodzących w skład dyscypliny: nauki o polityce i administracji. Ponadto Autorka korzysta z dorobku nauk o ekonomii i finansach.

Celem pracy, jak stwierdza Autorka: "Jest identyfikacja wpływu polityki gospodarczej państwa na sektor MŚP oraz próba odpowiedzi na pytanie czy rodzaj interwencjonizmu państwa ma istotny wpływ na funkcjonowanie i rozwój tego sektora przedsiębiorstw" (s. 2). Stosownie do tej problematyki określono hipotezę główną oraz hipotezy szczegółowe, po czym dokonano operacjonalizacji kategorii teoretycznych w empiryczne, dostosowując adekwatne metody i techniki badawcze.

Opracowana monografia podjętego tematu składa się z czterech rozdziałów, streszczenia w języku polskim i angielskim, wstępu i zakończenia, spisów tabel, rysunków, wykresów

i bardzo obszernej bibliografii obejmującej 50 aktów prawnych, 561 pozycji książkowych, 92 raportów oraz 41 stron internetowych. W sumie recenzowana praca składa się z 356 stron.

W rozdziale pierwszym "Kategoria państwa jako kreatora społecznego procesu gospodarczego", Autorka buduje ramy teoretyczne badanego problemu, odnosząc się do uniwersalnych kategorii z tego zakresu jak: państwo jako kategoria politologiczna (od starożytności, przez średniowiecze, po nowożytne teorie dotyczące genezy pochodzenia państwa) – niektóre fragmenty można było skrócić; funkcje państwa, system władzy publicznej. W końcowej części pierwszego podrozdziału Autorka określa własne rozumienie pojęcia państwo adekwatne do podjętych rozważań. W drugim podrozdziale Doktorantka dokonuje przeglądu relacji między gospodarką a polityką i rolą państwa w rozwoju ekonomiczno-społecznym, z przełomową koncepcją ekonomiczną Keynesa oraz Szkołą Chicagowską na czele z Friedmanem oraz innymi ewolucyjnymi podejściami teoretycznymi. Mamy tu zaprezentowaną paletę różnorodnych poglądów przedstawionych w ujęciu chronologicznym. Autorka czyni to z dużą skrupulatnością. Pod ich wpływem mgr Wlazły podejmuje próbę własnych sformułowań wolności gospodarczej: "Liberalizm gospodarczy mimo wszystko jednak sprawdził się w praktyce" (s. 70). Fundamentalne znaczenie dla całości rozważań mają treści zawarte w trzecim podrozdziale. Autorka wyjaśnia w nim jak ważne jest znalezienie właściwych relacji między interwencjonizmem i aktywnością rynku (s. 71), analizuje zarówno pozytywny jak i negatywny wpływ państwa i jego instytucji na rozwój gospodarczy, omawia kryteria oceny aktywności państwa czy, jak pisze, interwencji w gospodarkę, przywołuje bardzo ciekawe badania na ten temat, nie zapominając o negatywnych aspektach wpływu demokracji na tempo wzrostu gospodarczego. Doprecyzowania wymagają jedynie następujące pojęcia: wzrost gospodarczy, rozwój gospodarczy, tempo wzrostu gospodarczego czy stopa wzrostu, których Badaczka używa zamiennie, a które różnią się od siebie. Treść rozdziału pierwszego stwarza solidne podstawy dla dalszych rozważań i umocowuje mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa w obszarze działań państwa, w rozdziale drugim.

Rozdział drugi poświęcony jest mikro, małym i średnim przedsiębiorstwom. Autorka

identyfikuje się z punktem widzenia Druckera, dla którego wymienione przedsiębiorstwa stanowią z jednej strony bazę demokratycznego porządku społeczno-ekonomicznego, a z drugiej "sól gospodarki rynkowej" (s. 89). Autorka przedstawia proces ich zmian, omawiając poszczególne fazy rozwojowe. Opisuując jakościowe mierniki przedsiębiorstw dobrze byłoby posłużyć się nowszą literaturą, aniżeli *"Zarządzanie małą firmą"* K. Safina z 2012 roku – jest sporo dostępnych pozycji mówiących o pomiarach jakościowych, które nie są już dziś tak trudne do przeprowadzenia (K. Lisiecka, E. Skrzypek, E. Cieślik i inni). Badaczka z pełnym powodzeniem omawia elementy wpływające na status MŚP (rys. 1, opracowanie własne, s. 93). Szeroka charakterystyka mikro, małych i średnich przedsiębiorstw obejmuje również, zdaniem Autorki, budowanie i kształtowanie potencjału zarządzania w tym sektorze, głównie przez właściciela, w myśl zasady: za relacje odpowiedzialny jest ten kto ma większą władzę. Brakuje jedynie umocowania tego stanowiska w teorii humanistycznego zarządzania, wchodzącego aktualnie w zakres dyscypliny: nauki o polityce i administracji. Również analiza MŚP pod kątem zarządzania w warunkach niepewności w oparciu o *"Zarządzanie w warunkach niepewności"* A. Koźmińskiego z 2004 roku wydaje się być nieadekwatna do dzisiejszych czasów VUCA, BANI czy RUPT. W sposób dociekliwy i zręczny Doktorantka analizuje kategorię konkurencyjności, jej istotę, rodzaje, determinanty, wyznaczniki oraz "przebieg" (s. 109) w gospodarce rynkowej. Okiem wytrawnego badacza zauważa, to co najważniejsze w rozważaniach nad konkurencyjnością (jedną z rodzajów polityki gospodarczej jest przecież polityka ochrony konkurencji), a mianowicie innowacyjność podmiotów gospodarczych, w tym podmiotu jakim jest państwo i jego instytucje, wyrażoną poprzez korzystanie z zasobów o charakterze niematerialnym (s. 116). W podrozdziale drugim Autorka pisze: "Nieprzewidywalność zmusza firmę do budowania struktury organizacyjnej o niskim stopniu formalizacji i wysokiej elastyczności, chodzi głównie o podział zadań oraz proces koordynacji (s.130), cytując Strategora *"Zarządzanie firmą"*. To bardzo ważne kwestie, które warto było rozwinąć. Oczywiście badania obejmują okres do 2020 roku. Nikt z nas nie spodziewał się, co nastąpi później. Autorka opisuje proces rozpoznawania otoczenia oraz ograniczenia w nim występujące, potrzebę korzystania z szerokiej, jak pisze, gamy

usług wspomagających rozwój przedsiębiorczości, dotyczących przede wszystkim finansowania, szkolenia i konsultingu (s. 146), szczególnie w segmencie regionalnym na co, zdaniem Doktorantki, zwraca również uwagę Komisja Gospodarki Europejskiej przy Organizacji Narodów Zjednoczonych. Mgr A. Wlazły szeroko omawia sferę mezootoczenia MŚP ze szczególnym uwzględnieniem roli państwa w procesie transformacji systemowej w Polsce, jak również po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Podrozdział 2.3. oraz 2.4. dysertacji ujawnia dociekliwość Badaczki, bez niedosytu czy też przesytu u czytelnika. W polskich realiach po 1989 r. bardzo ważną rolę odgrywała polityka rozwojowa, czyli zespół działań podejmowanych w celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju państwa. Temu zagadnieniu Autorka poświęca, i słusznie, cały podrozdział 2.3. omawiając politykę własnościową i prywatyzacyjną. W dalszej części podejmuje problem identyfikowania i rozwiązywania problemów, jakie pojawiły się w czasie 2004 -2020 w przestrzeni publicznej państwa, wymieniając konkretne działania poszczególnych rządów. Wskazuje na politykę gospodarczą tj. oddziaływanie na gospodarkę przez państwo przy pomocy instytucji, władz państwowych i organizacji międzynarodowych. Celem polityki gospodarczej jest m. in. osiągnięcie postępu społeczno-gospodarczego. Aby te cele realizować, wykorzystuje się określone narzędzia i metody polityki ekonomicznej, o których Doktorantka pisze okiem wytrawnej badaczki, określając możliwości poprawy funkcjonowania obu graczy: rynku oraz rządu (s. 182). Jedyna drobna uwaga: rozdziału nie kończy się tabelką. Konieczne jest umieszczenie kilku zdań opisu – podsumowania.

Treść rozdziału trzeciego obejmuje zmiany społeczno-ekonomiczne w regionie konińskim w latach 2004-2020. Badaczka zwraca uwagę na rozwój przemysłu ciężkiego opartego przede wszystkim na kopalniach węgla brunatnego, hutnictwie i energetyce, dokonuje analizy społeczno-demograficznej regionu w badanym okresie, uwzględniając migracje zagraniczne, napływy i odpływy ludności, zmiany struktury ludności, przyrost naturalny. Autorka wskazuje na problem starzenia się społeczeństwa oraz cechy regionu konińskiego jakimi są: lokalizacja geograficzna, relatywnie niezanieczyszczone środowisko przyrodnicze, kompleksy wodne z jeziorami, zabytki i pomniki przyrody (s. 207), które to sprzyjają rozwojowi turystycznemu. Z punktu widzenia gospodarczego,

jak twierdzi mgr A. Wlazły główną rolę odgrywa rolnictwo, leśnictwo, sadownictwo, ogrodnictwo, oraz produkcja rolno-spożywcza i zwierzęca. W badanym regionie, z punktu widzenia przedmiotu badań, największą liczbę stanowią mikrofirmy, znaczną część małe firmy, a nieznaczną część firmy średnie. Cały sektor stanowi główne źródło nowych miejsc pracy, natomiast PKB regionu to 13,2% całego województwa. Doktorantka dalej opisuje poziom życia mieszkańców regionu w aspekcie materialnym i niematerialnym, analizując przy tym stopę bezrobocia oraz inne wskaźniki mające wpływ na poziom życia mieszkańców regionu. Na uwagę zasługuje analiza zmiennych dotyczących zaufania do instytucji państwowych oraz korzystania z praw obywatelskich w korelacji z kreowaniem nowoczesnej społeczności, która jest gotowa do przyswajania innowacji, a jednocześnie jest w stanie się rozwijać, przytaczając ciekawe badania Przyborowskiej oraz prezentując własne opracowanie na podstawie danych GUS (s. 221-222). Ostatni podrozdział trzeciego rozdziału dotyczący przedsiębiorczości, którą Badaczka umieszcza w kontekście najważniejszych determinant rozwoju gospodarczego i lokalnego. Polityka zarówno władz centralnych, jak i władz lokalnych w zakresie wspierania przedsiębiorczości jest jednym z narzędzi kreowania rozwoju lokalnego. Istotnym elementem jest przeprowadzenie analizy SWOT regionu, a także wskazanie konkretnych elementów dotyczących wsparcia regionu przez państwo.

Ostatni rozdział dysertacji ujawnia możliwości naukowe Doktorantki, która w bardzo ciekawy sposób dokonuje analizy empirycznej dotyczącej wpływu państwa na kształtowanie badanego sektora z uwzględnieniem poszczególnych rządów. Treści te czyta się, w moim odczuciu, z dużym zaciekawieniem. Punktem wyjścia jest ocena roli państwa w kreowaniu mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, czyli w polityce wspomnianego sektora. Autorka w przykuwający wzrok sposób, analizuje fazy rozwoju przedsiębiorczości, z uwzględnieniem realizowanych projektów rządowych oraz pomocy sektorowej udzielanej przez Unię Europejską, posiłkując się szczegółowymi zasadami stosowania pomocy (s. 230). Dobrze byłoby to zagadnienie omówić szerzej. Analiza badanych podmiotów według form organizacyjno-prawnych oraz według działań gospodarki wyraźnie pokazuje profil poddanego badaniom sektora oraz celowane w ten profil środki z budżetu państwa, które Autorka zalicza do działań interwencyjnych. Do

tego, zdaniem Doktorantki, konieczne jest zwrócenie uwagi na legislację oraz instytucje np. Agencję Rozwoju Regionalnego czy Konińską Izbę Gospodarczą. Kolejne podrozdziały czyta się równie uważnie. Ten dotyczący rządów koalicji PO-PSL w latach 2007-2015 wyraźnie pokazuje umiejętne wykorzystanie aparatu metodyczno-empirycznego, gdy Badaczka formułuje wnioski o współczesnym, nietypowym interwencjonizmie polegającym na wspomaganiu i docenianiu przedsiębiorczości, a nie np. zwiększaniu zasiłków. Zmianom w polityce gospodarczej dotyczącej MŚP Autorka poświęca ostatni podrozdział dysertacji. Dotyczy on wspomnianej sektorowej polityki rządów Zjednoczonej Prawicy 2015-2020, nakładającej obowiązki na prowadzących działalność gospodarczą, związane z uszczelnieniem systemu podatkowego i przeciwdziałaniem luce podatkowej VAT, a także innych obowiązków (np. RODO). Przeprowadzona analiza dotyczy tego, jak zmiany przepisów rzutują na badany sektor w Polsce oraz regionie konińskim. Analogiczna analiza (w skali mezo, makro i mikro) dotyczy kapitału ludzkiego na rynku czy funduszy unijnych. Doktoranta czyni to z dużą wprawą, gruntownie i sumiennie. Na uwagę, w mojej opinii, zasługuje Program Wspierania Przedsiębiorczości w Koninie w latach 2017-2019, którego pokłosiem był Wielkopolski Kongres Gospodarczy (jednym z organizatorów merytorycznych było Miasto Konin) oraz utworzenie regionalnej platformy wymiany doświadczeń i dyskusji (s. 282- 283). W dalszej części starannie przedstawiono sposoby oraz skutki łagodzenia negatywnych skutków wywołanych epidemią COVID 19. Badaczka zwraca uwagę na mankamenty systemu pomocy publicznej w Polsce, jak i dobre rozwiązania.

W zakończeniu, nie jest konieczne opisywanie wszystkich rodzajów interwencjonizmu państwowego, a jedynie podsumowanie wynikające z badań. Fragmenty te można znaleźć w drugiej części zakończenia. Odniesiono się wówczas do zweryfikowanych hipotez.

Odnosząc się do oceny przedstawionej dysertacji doktorskiej mgr A. Wlazły, pragnę podkreślić współzależność tematu – celu pracy z przyjętym postępowaniem badawczym. Autorka w sposób logiczny i udokumentowany empirycznie przedstawia w kolejnych rozdziałach swój warsztat badawczy, tak teoretyczny, jak i empiryczny.

Wydzielając trzy płaszczyzny recenzowanej pracy: teoretyczną – metodologiczną – empiryczną, należy stwierdzić, że w każdej z nich Doktorantka wykazuje dobry stopień przygotowania merytorycznego.

W warstwie teoretycznej Autorka w sposób zadowalający definiuje główne kategorie analityczne pracy takie jak: polityka gospodarcza, interwencjonizm państwowy, społeczny proces gospodarczy, państwo, przedsiębiorczość itd. przedstawiając koncepcje autorów polskich i zagranicznych oraz własny stosunek do wyrażanych poglądów, reprezentując tym samym własny punkt widzenia. Świadczy to o samodzielności myślenia i autonomii intelektualnej Doktorantki. Wydaje mi się, że pewnym niedopatrzeniem jest brak podejścia analitycznego do równie ważnej kategorii z punktu widzenia celu pracy jakim jest pojęcie polityk publicznych (*public policy*), z których przecież jest wyodrębniona sektorowa polityka gospodarcza (niweluje to rozumienie polityki gospodarczej jako subdyscypliny ekonomii). Nieco mniejszym mankamentem jest brak umocowania stanowiska dotyczącego budowania i kształtowania potencjału zarządzania w badanym sektorze, w teorii humanistycznego zarządzania (r. II, pisałam o tym wcześniej).

W warstwie metodologicznej, czy raczej metodycznej na podkreślenie zasługuje dobra operacjonalizacja problematyki badawczej (warto konkretnie podać co jest problemem badawczym) i postawionego celu głównego oraz celów szczegółowych, zaprojektowanie hipotezy głównej oraz trzech hipotez pobocznych. Koniecznym wydaje się rozwinięcie części dotyczącej metod i technik badawczych o zastosowane narzędzia badawcze.

Warstwa empiryczna obejmująca prezentację i analizę wyników badań jest korelatywna w stosunku do założonego teoretycznego modelu analizy indukcyjnej i jej poprawność nie budzi zastrzeżeń. Być może pewnym ułatwieniem byłoby odwołanie się do jednej koncepcji interwencjonizmu państwowego zamiast wielopłaszczyznowego odnoszenia się do różnych autorów (zakończenie), którzy z reguły przedstawiają kompilacyjny punkt widzenia i nie prezentują jednolitej linii badawczo-poznawczej.

Do uwag zaliczyłabym pewien niedostatek nowej literatury, chodzi np. o pozycje z zakresu zarządzania organizacjami wymienione we wcześniejszej części recenzji. Natomiast do uwag korektorskich – brak opisów po tabelkach na zakończenie rozdziału

czy podrozdziału (np. s. 196 – zakończenie rozdziału II).

Reasumując poczynione w recenzji spostrzeżenia, pragnę zaznaczyć, że mają one jedynie charakter koleżeńskich porad, które Autorka może, ale nie musi wykorzystać, przygotowując się do "upublicznienia" swoich rezultatów badawczych.

Konkludując, rozprawa doktorska mgr A. Wlazły pt. "Rola państwa w kształtowaniu mikro, małych i średnich przedsiębiorstw na przykładzie regionu konińskiego w latach 2004-2020" spełnia wszystkie wymogi określone dla rozpraw doktorskich w art. 187 ust. 1-3 Ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 12 lipca 2018 r. (Dz. U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.). W związku z tym, wnoszę o przyjęcie przedłożonej mi do recenzji dysertacji i dopuszczenie Doktorantki do kolejnych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

dr hab. Lilla Młodzik, prof. UZ